

RJ1058/02 Seminář z úvodu do studia ruštiny 1

kombinované studium

Anton Poludněv

Program

- ORGANIZACE STUDIA
- ELEKTRONICKÉ INFORMAČNÍ ZDROJE
- KOMUNIKAČNÍ PROCES
- POČÁTKY SLAVISTIKY
  - Teorie o původu staroslověnštiny
  - Brněnští slavisté
  - Etymologické slovníky 20.–21. st.
- PSANÝ JAZYK
  - Fonická a grafická forma
- ZPŮSOBY PSANÍ
  - Logografie
  - Sylabografie
  - Abeceda

ORGANIZACE STUDIA

- RJ1058 (seminář) v ISu

RJ1058 Seminář z úvodu do studia ruštiny 1 ✨

Pedagogická fakulta
podzim 2017

- **Rozsah**
0/1/0. v kombinovaném studiu 12 hodin. 2 kr. Ukončení: z.
- **Vyučující**
[Mgr. Anastasia Sokolova, Ph.D.](#) (přednášející)
[Mgr. Anton Poludněv](#) (cvičící)
- **Garance**
[doc. PhDr. Mgr. Simona Koryčánková, Ph.D.](#)
[Katedra ruského jazyka a literatury - Pedagogická fakulta](#)
Kontaktní osoba: [Helena Rytířová](#)
Dodavatelské pracoviště: [Katedra ruského jazyka a literatury - Pedagogická fakulta](#)
- **Rozvrh seminárních/paralelních skupin**
RJ1058/01: St 10:15–11:00 [učebna 4](#) 📄, A. Poludněv
RJ1058/02: Pá 29. 9. 9:20–11:00 [respirium \(5. nadzemní podlaží\)](#) 📄, Pá 27. 10. 9:20–11:00 [respirium \(5. nadzemní podlaží\)](#) 📄, Pá 1. 12. 9:20–11:00 [respirium \(5. nadzemní podlaží\)](#) 📄, A. Poludněv
- **Omezení zápisu do předmětu**
Předmět je nabízen i studentům mimo mateřské obory.
- **Mateřské obory**
předmět má 8 mateřských oborů, [zobrazit](#)
- **Cíle předmětu**
Seminář tematicky doplňuje a rozšiřuje přednášky RJ1019, klade důraz na osvojení si teoretických poznatků z obecné jazykovědy a na následné ověření v praktických příkladech.

Organizace studia

- RJ1019 (přednáška) vs. RJ1058 (seminář)

RJ1019 Úvod do studia ruštiny 1 ✨

Pedagogická fakulta
podzim 2017

- ▣ **Rozsah**
1/0/0. v kombinovaném studiu 12 hodin. 3 kr. Ukončení: zk.
- ▣ **Vyučující**
[Mgr. Anton Poludněv](#) (přednášející)
[Mgr. Anastasia Sokolova, Ph.D.](#) (přednášející)
- ▣ **Garance**
[doc. PhDr. Mgr. Simona Koryčánková, Ph.D.](#)
[Katedra ruského jazyka a literatury - Pedagogická fakulta](#)
Kontaktní osoba: [Helena Rytířová](#)
Dodavatelské pracoviště: [Katedra ruského jazyka a literatury - Pedagogická fakulta](#)
- ▣ **Rozvrh**
St 9:20–10:05 [učebna 4](#) 📄, a Pá 29. 9. 11:10–12:50 [respirium \(5. nadzemní podlaží\)](#) 📄, Pá 27. 10. 11:10–12:50 [respirium \(5. nadzemní podlaží\)](#) 📄, Pá 1. 12. 11:10–12:50 [respirium \(5. nadzemní podlaží\)](#) 📄

RJ1058 Seminář z úvodu do studia ruštiny 1 ✨

Pedagogická fakulta
podzim 2017

- ▣ **Rozsah**
0/1/0. v kombinovaném studiu 12 hodin. 2 kr. Ukončení: z.
- ▣ **Vyučující**
[Mgr. Anastasia Sokolova, Ph.D.](#) (přednášející)
[Mgr. Anton Poludněv](#) (cvičící)
- ▣ **Garance**
[doc. PhDr. Mgr. Simona Koryčánková, Ph.D.](#)
[Katedra ruského jazyka a literatury - Pedagogická fakulta](#)
Kontaktní osoba: [Helena Rytířová](#)
Dodavatelské pracoviště: [Katedra ruského jazyka a literatury - Pedagogická fakulta](#)
- ▣ **Rozvrh seminárních/paralelních skupin**
RJ1058/01: St 10:15–11:00 [učebna 4](#) 📄, A. Poludněv
RJ1058/02: Pá 29. 9. 9:20–11:00 [respirium \(5. nadzemní podlaží\)](#) 📄, Pá 27. 10. 9:20–11:00 [respirium \(5. nadzemní podlaží\)](#) 📄, Pá 1. 12. 9:20–11:00 [respirium \(5. nadzemní podlaží\)](#) 📄, A. Poludněv

Ukončení

- Zapsali jste si RJ1019 (přednáška) i RJ1058 (seminář).
  - RJ1019 (přednáška): povinný
  - RJ1058 (seminář): volitelný

▣ Výukové metody

Přednášky.

▣ Metody hodnocení

Zkouška se skládá ze dvou částí:

1. Písemný překlad odborné terminologie (z češtiny do ruštiny). Seznam odborných termínů je k dispozici ve studijních materiálech předmětu. Po úspěšném zvládnutí této části student může psát druhou část zkoušky (viz níže). V případě neúspěšné první části se student musí přihlásit na opravný termín zkoušky, který začne dle výše uvedených požadavků, tj. překladem odborné terminologie.
2. Ústní odpověď na otázku, kterou si student vybere ze seznamu. Seznam otázek obsahuje všechna témata probírána na přednáškách (RJ1019) a seminářích z úvodu do studia ruštiny 1 (RJ1058).

▣ Vyučovací jazyk

Ruština

▣ Navazující předměty

- [RJ1058 Seminář z úvodu do studia ruštiny 1](#)

- Zapsali jste si jenom RJ1019 (přednáška).
  - Budete zkoušeni pouze z otázek probraných v rámci RJ1019 (přednáška).

Ukončení

□ Výukové metody

Semináře.

□ Metody hodnocení

Studenti připraví prezentace na jedno z vybraných témat. Témata korespondují s tématy jednotlivých vyučovacích hodin.

□ Navazující předměty

- [RJ1019 Úvod do studia ruštiny 1](#)

□ Další komentáře

[Studijní materiály](#)

Předmět je vyučován každoročně.

- 8 témat k prezentaci
  - 10 lidí: 1–2 lidí na jedno téma

□ Osnova

- 1. Vznik a historický vývoj písma: klínové písmo, hieroglyfické písmo, fénické písmo.
- 2. Vznik a historický vývoj písma: řecké písmo, římské písmo, latinkové písmo.
- 3. Vznik a historický vývoj písma: slovanské písmo (hlaholice, cyrilice).
- 4. Staroslověnština - první spisovný slovanský jazyk.
- 5. Slovanské jazyky: charakteristika, způsob dělení. Současná situace v rámci slovanských jazyků.
- 6. Ruština a východoslovanské jazyky.
- 7. Čeština a západoslovanské jazyky.
- 8. Jihoslovanské jazyky.
- 9. Slavistika, významní představitelé oboru, slavistické organizace.
- 10. Rusko-česká komparace (fonetické a fonologické hledisko).
- 11. Rusko-česká komparace (morfologické a syntaktické hledisko).
- 12. Elektronické informační zdroje pro práci s ruštinou/češtinou/dalšími jazyky.

Ukončení

- Studentské prezentace:
  - Přihlásit se k tématu: [ZDE](#)
  - Každý student musí prezentovat téma.
  - Každé téma musí být obsazeno.
- Deadline pro přihlášení se k tématu:
  - Neděle 22. října včetně
- Cesta k zápočtu:
  - Prezentace tématu na hodině → vložení prezentace do [Odevzdáváren v ISu](#) → zpětná vazba → zápočet

ELEKTRONICKÉ INFORMAČNÍ ZDROJE

- Pravopis
  - Ru: <http://gramota.ru/>
  - Cz: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>
- Korpusy
  - Ru: <http://www.ruscorpora.ru/search-main.html>
  - Cz: <https://www.korpus.cz/>
- Slovníky & encyklopedie
  - <https://dic.academic.ru/>
  - <http://www.morfologija.ru/>
  - <https://ru.wiktionary.org/wiki>
  - NESČ: <https://www.czechency.org/>
- Jazyky světa: <https://www.ethnologue.com/>
- Etymologické slovníky: <http://etymolog.ruslang.ru/>
- Берестяные грамоты (gramoty na březové kůře): <http://gramoty.ru/>

KOMUNIKAČNÍ PROCES

Obecně	zdroj	kód	signál	kanál	příjemce
Mluvený jazyk	mluvčí	jazyk	hlásky	ovzduší	posluchač
Psaný jazyk	pisatel	jazyk	písmena	papír	čtenář

Černý (1998:14)

POČÁTKY SLAVISTIKY

- Studium staroslověnštiny (= stsl.)
  - Stsl. ↔ ostatní slovanské jazyky
- **Zikmund Hrubý z Jelení** (zvaný Gelenius) (1497–1554)
  - Český humanistický spisovatel
  - 1. pol. 16. st.: slovník **Lexicon Symphonum**
  - Komparace čtyř evropských jazyků: latina, řečtina, němčina + obecně slovanský lexikon zastoupený češtinou.
- **Josef Dobrovský** (1753, Ďarmoty – 1829, Brno)
  - „Patriarcha slavistiky“
  - Zakladatel slovanské jazykovědy ve světovém kontextu
  - Zajímal se o církevní slovanštinu, stsl., češtinu.
  - R. 1792–93: cesta do Švédska a Ruska jako průvodce hraběte Šternberka.
  - Během napoleonských válek napsal učebnici ruštiny.
  - Divergence slovanských jazyků
  - Stsl. není praslovanština (psl.)
  - R. 1822: **Institutiones linguae Slavicae dialecti veteris (Základy jazyka staroslověnského)**

Počátky slavistiky

- **Александр Христофорович Востоков**
(1781–1864)
  - Editoval Slovník církevní slovanštiny a ruštiny („Словарь церковнославянского и русского языка“, r. 1847)
  - Sestavil Slovník církevní slovanštiny („Словарь церковнославянского языка“, 1858—1861)
  - Na něj navazovala panonská teorie o původu stsl.

Počátky slavistiky

- **Franc Miklošič (Franz von Miklosich) (1813–1891)**
  - Slovinský jazykovědec, který působil ve Vídni.
  - R. 1885: Etymologický slovník slovanských jazyků
  - Léta 1852–75: čtyřdílná Srovnávací gramatika slovanských jazyků
- **Antoine Meillet (1866–1936)**
  - R. 1924: Le Slave Commun
- **Erich Berneker (1874–1937)**
  - Léta 1908–1913: Nedokončený Slovanský etymologický slovník (písmena A–M)

Teorie o původu stsl.

- **Teorie moravská** ✘
  - Základ pro stsl.: jazyk moravských Slovanů.
- **Teorie panonská** ✘
  - Základ pro stsl.: jazyk panonských Slovanů (= předkové dnešních Slovinců).
  - Představitelé: Jernej (Bartoloměj) Kopitar (tvůrce), Franz Miklošič (Franz von Miklosich).
  - Celé 19. st.
  - Vyvrácena Vatroslavem Jagićem
- **Teorie bulharsko-makedonská** ✔
  - Základ pro stsl.: bulharsko-makedonské dialekty
  - Autor: Vatroslav Jagić

Brněnští slavisté

- **Václav Vondrák** (1859–1925)
  - Paleoslovenista
  - R. 1920: založil obor slovanské filologie
  - Druhý rektor Masarykovy univerzity
- **Bohuslav Havránek** (1893–1978)
  - Paleoslovenista, rusista, bohemista
  - R. 1928: převzal po V. Vondrákovi slovanskou filologii na MU
  - Jeden ze zakládajících členů Pražského lingvistického kroužku (PLK)
  - Jeden ze zakladatelů Vysoké školy ruského jazyka v Praze
- **Josef Kurz** (1901–1972)
  - Paleoslovenista
  - Slovník jazyka staroslověnského (Lexicon linguae palaeoslovenicae)
  - Úplná slovní zásoba stsl. do konce 11. st. + církevněslovanské památky českého původu.
- **Radoslav Večerka** (narozen 1928)
  - Paleoslovenista
  - R. 1994: editoval Slovník staroslověnštiny („Старославянский словарь (по рукописям X-XI веков)“, spolu s R. M. Cejtin a E. Blahovou)

Etymologické slovníky 20.–21. st.

- **Этимологический словарь русского языка**
  - Autor: Max Vasmer
  - V němčině, v létech 1938–1950 (3 svazky)
  - Přeložil do ruštiny a doplnil O. N. Trubačev (Олег Николаевич Трубочёв).
  - Ke stažení [ZDE](#)
- **Этимологический словарь славянских языков. Праславянский лексический фонд**
  - U zrodu stál O. N. Trubačev
  - Moskva, od r. 1974 až dodnes
  - R. 2014: 39. svazek (písmeno O)
  - Chystá se 40. svazek (písmena O–P)
  - 37 svazků ke stažení [ZDE](#)

Etymologické slovníky 20.–21. st.

- **Etymologický slovník jazyka staroslověnského**
  - Jediný slovník na světě, který etymologicky zpracovává stsl.
  - Vychází po sešitech od r. 1989.
  - R. 2016: sešit 18 (písmena V–Z)
  - Redaktoři: Eva Havlová, Adolf Erhart, Ilona Janyšková
- **Etymologický slovník jazyka českého**
  - 2. vyd. (1968)
  - Autor: Václav Machek (1894–1965)
  - 1. vyd.: *Etymologický slovník jazyka českého a slovenského* (1957)
- **Český etymologický slovník**
  - Autor: Jiří Rejzek
  - 1. vyd.: r. 2001

PSANÝ JAZYK

- **Historické období:** období, o kterém máme písemné zprávy.
- **Předhistorické období:** období, o kterém usuzujeme na základě studia kosterních zbytků, primitivních zbraní, nádob a umělých předmětů.

Psaný jazyk

- **Epigrafie:** znakové nápisy vytesané či vyškrabané do kamene, keramiky apod.
  - **Petroglyfy:** nápisy ve skále/kamenu.
- **Paleografie:** staré rukopisné písemnosti na papíru, papýru, kůži, hliněných tabulkách, březové kůře (берестяные грамоты).

Psaný jazyk

- **Grafika:** soubor způsobů a prostředků záznamu fonologických jednotek v písmu. Jsou to části znaků, znaky a některé další prostředky jejich organizace.
  - **Písmo:** soubor písmen.
- **Gramatologie:** obecná nauka studující písmo v nejširších souvislostech.
  - **Grafémika:** systém skutečného písma.
  - **Metagrafémika:** grafické prostředky jiné než písmo.
    - **Interpunkce:** prostředky sloužící organizaci textu.
  - **Subgrafémika:** primitivní předchůdce písma.

Fonická a grafická forma

	FONICKÁ STRUKTURA	GRAFICKÁ STRUKTURA
VZTAH K VÝZNAMU	text	_____
	mluvní akt	piktogram/ideogram
	slovo	logogram
	morfém	logogram
VZTAH KE ZVUKU	slabika	sylabogram
	foném	grafém
	fón	fonetický znak

Čermák (2001:30)

ZPŮSOBY PSANÍ

- 1. (Piktografie: obrázkové „písmo“)**
  - Grafický znak (obrázek) zaznamenává předmět.
  - Nemuselo se nutně vázat na žádný jazyk.
- 2. Logografie (logografický systém): slovní písmo**
  - Grafický znak (logogram, resp. piktogram/ideogram) zaznamenává slovo/morfém.
- 3. Sylabografie (slabičný systém): slabičné písmo**
  - Grafický znak (sylogram) zaznamenává slabiku.
- 4. Abeceda (alfabetický systém): hláskové písmo**
  - Grafický znak (grafém) zaznamenává foném.

Logografie

- **Piktografie** → **logografie**: starý Egypt, Mezopotámie (vliv Egypta?), stará Čína.
- **Piktogram/ideogram**: názorný obrázek představy pojmu, zvl. ve starověkých písmech.
- **Logogram**: názorný obrázek označuje slovo.
  - Co slovo, to znak.

Logografie

- Nejstarší piktografická/ideografická písma:
  - 3 200 př. n. l.: sumerské klínové písmo [1]
  - 3 000 př. n. l.: staroegyptské písmo [2]
  - 2 000 př. n. l.: čínské písmo [3]

[1]

[2]

[3]

Logografie

- R. 1820: Jean-François Champollion (1790–1832) rozluštil egyptské hieroglyfy.
- R. 1857: dokončeno rozluštění sumerského klínového písma (dlouhý kolektivní proces).
- Čínské písmo (po mnoha reformách) je živé dodnes.

Sylabografie

- **Sylabogram:** grafický znak zachycuje zvukovou slabiku, vztah k významu nemá.
- Úspornější systém: několik stovek slabik (vs. neomezený počet slov)
  - Klínopis: chetitština, sumerština, akkadština, asyrština, perština.
  - Západní semitština
  - Japonská kana: hiragana, katakana (← čínské písmo)
  - Inuit

Sylabografie

- **Abugida:** podtyp sylabogramu založený na kombinaci CV.
  - Etiopština (tzv. ge'ez) [1]
  - Dévanagáří: indické písmo (doslova písmo božského města) používané v klasickém sanskrtu, dodnes se používá v hindštině. [2]

[1]

አኅሉዌ፡ሰላሙ፡ወሰደግ፡የሶቆ፡ብ፡
ለራሱ፡ሰላሙ፡ወሰደግ፡የሶቆ፡ብ፡
ክዳ፡ወዳደሱ፡ለራሱ፡ከሰ፡
ወልጽ፡እግቱ፡ለሰብ፡ወአቱ፡ወ
ከሰ፡ወልጽ፡ርብታ፡ወአቱ፡
ወርጽ፡ራሱ፡ወአጸደዳቸ፡
ለአቡዮ፡ዘገቱ፡ነገረ፡ወሰብ፡
ሰሞዳ፡ሰቃሰ፡ሰሞ፡የሶቆ፡ብ፡
ወልጽ፡ርብታ፡እግቱ፡ርጽ፡ወተቀ
ባሎ፡ወሐቀሮ፡ወሰደግ፡ወሰ
ጽ፡ቤቱ፡ወነገር፡ለሰብ፡ከሰ፡
ዘገቱ፡ነገረ፡ወጸቢሎ፡ለባ፡ለ
የሶቆ፡ብ፡እሞኔ፡ወአሞዮ፡ወአሞ
ኔ፡ሰገዳ፡አገቱ፡ወነበረ፡ሞከሊ
ሆ፡ሰላሙ፡ወሰደግ፡የሶቆ፡ብ፡
ወጸቢሎ፡ለባ፡ለየሶቆ፡ብ፡አ
ሰሞ፡አኅዮ፡አገቱ፡አገቱ፡ቀኔ፡
ሊቱ፡በክ፡ገግረ፡ኔ፡ወሰብክ፡ሞ
ገቱ፡ወአቱ፡ወቤቱ፡ለሰብ፡ክ፡
ኤ፡አዋልጽ፡ሰሞ፡ለአገቱ፡ቀ፡

[2]

ओंकारमय होतो.

ओंकार हे धनुष आहे, आत्मा हा बाण आहे, आणि ब्रह्म हे लक्ष्य आहे, असे जाणावे. 'लक्ष्या' चा भेद सावधपणे काळजीपूर्वक करावा. त्यासाठी तन्मयता अतिशय आवश्यक आहे.

ब्रह्मदेव ओंकाररूपी, एकाक्षर आहे. तो बुद्धिरूपी घरात राहतो. म्हणून ॐ हेच परमपद आहे. ॐ म्हणजेच त्रैलोक्य आहे, तसेच तीनही अग्नीसुद्धा तोच आहे. भगवान वामनांचे ऋक, यजुः आणि साम हे तीन पाय होत, ते तिन्ही म्हणजेच ॐ होत.

असा हा चार मात्रांचा ॐ आहे. त्याचे ठिकाणी जो योगी तल्लीन राहतो, त्यास मोक्षपद प्राप्त होते. ॐ मधील अकार अथवा आकार अक्षर असून ऊकार वा उपकार स्वर होय, आणि मकार मात्र लुप्त आहे. किंवा या तीन मात्राबद्दल असेही म्हणता येईल की अकार म्हणजे भूलोक, उकार म्हणजे भुवःलोक, आणि व्यंजनासह असणारा मकार म्हणजे

Sylabografie

- Mayské písmo: logosylabický systém
- 2. pol. 20. st.: Ju. V. Knorozov (Юрий Валентинович Кнорозов, 1922–1999) přichází se sylabickou hypotézou a publikuje překlad mayských rukopisů.

Abeceda

- **Grafém** (písmeno, litera): minimální distinktivní jednotka písma.
- 13. st. př. n. l.: Féničané s využitím egyptských hieroglyfů vytvořili hláskovou abecedu o 22 písmenech.
  - Systém **abdžád**: grafémy označující slabiky se začaly užívat (jenom) pro označení konsonantu, vokál se přestal označovat.
  - Dodnes arabština a hebrejšťina

Abeceda

- Řekové doplnili fénickou abecedu o písmena pro vokály.
  - Fénická písmena nevyužitá v řečtině + nová písmena
  - Celkem 24 písmen

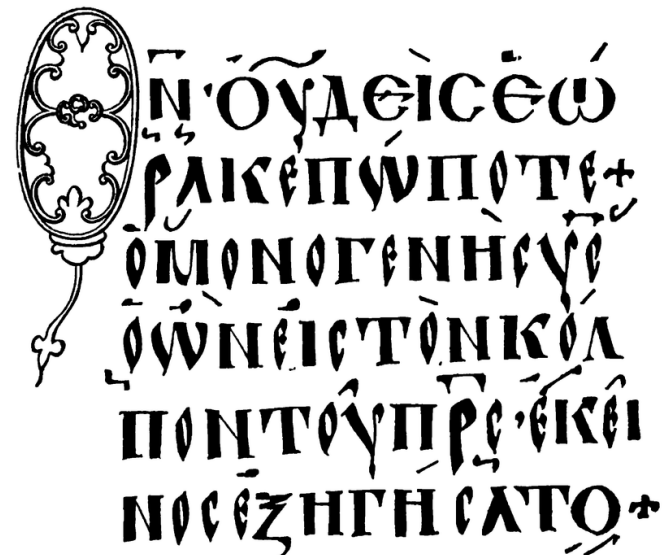
Abeceda

- Řecká abeceda měla dvě větve:
  - **Západní:** latinka (→ čeština pod vlivem němčiny)
  - **Východní:** hlaholice [1], cyrilice [2] (→ ruská azbuka)

[1]

[2]

Bibliografie

- ČERMÁK, F. (2001). *Jazyk a jazykověda : přehled a slovníky*. Vyd. 3., dopl. Praha : Karolinum. ISBN 8024601540.
- ČERNÝ, J. (1996). *Dějiny lingvistiky*. Olomouc : Votobia. ISBN 80-85885-96-4.
- ČERNÝ, J. (1998). *Úvod do studia jazyka*. Olomouc : Rubico. ISBN 80-85839-24-5.
- VEČERKA, R. (2006). *Staroslověnština v kontextu slovanských jazyků*. Praha : Euroslavica. ISBN 808549471X.
- VEČERKA, R. (2006). *Vývoj slovanské jazykovědy v českých zemích*. Brno : Masarykova univerzita. ISBN 8021039531.
- VEČERKA, R. (2008). Biografickobibliografické medailonky českých lingvistů: bohemistů a slavistů. 2. vyd. *Linguistica ONLINE*. Dostupné online: <<http://www.phil.muni.cz/linguistica/medailonky/>>.
- VEČERKA, R. (2009). *Jazyky v komparaci*. Praha : Euroslavica. ISBN 9788085494877.

Děkuji za pozornost!
Спасибо за внимание!